

Dass

NOT

+

53
50

EXERCITATIO
IN
DIALECTVM POETICAM
DIVINORVM CARMINVM
VETERIS TESTAMENTI

PRAESIDE
GVILIELMO ABRAHAMO
TELLERO

S. THEOL. DOCT. ORDINIS S. V. H. T.
DECANO ETC.

IN IVLEO MAIORI
A. D. XXVI. APRILIS MDCCLXIV.

DEFENSA

AB

A VCTORE
GEORGIO IOANNE LVDOVICO VOGEL
ONOLDINO FRANCO.

HELMSTADII
LITTERIS IOANNIS DRIMBORNII.

EXERCITATIO
IN
DIALECTVM BOHEVICAM
DIVINORVM CARMINVM
VETERIS TESTAMENTI

PRÆFATIO
GUILIELMO ABRAHAMO
TELLERO
IN VILLO MAIORI
A. D. XXVI. APRILIS MDCCCLXII
PRAESENTATA
A
AUCTORE
GEORGIO IOHANNI LAVOVICO VOCHEL
OROLOGIO FRANKO.

HELMSTADII
LITTERIS IOHANNIS BEHNCKENII

PROOEMIVM.

Poetis in omnibus linguis concessam esse li-
 centiam quandam et quasi priuilegium vul-
 garem atque communem dicendi formam
 aliquando deserere et vsus docet et est ab
 artis peritis, ARISTOTELE, HORATIO,
 VIDA, IOS. SCALIGERO ceteris, abunde obseruatum.
 Ita enim aut insolentioribus verborum flexionibus indul-
 gent, modis iterum variis, *protrabendo*, *subtrabendo*, *im-*
mutando, aut verbis rarioribus a quibus Prosaici abstinēt,
 πεποιμένα propterea dicta ab ARISTOTELE (de Poet.
 Cap. XXI.) vtuntur, aut his, quae in vsu sunt, novos signi-
 ficatus

A

ficatus induunt, aut vocabula peregrina, quae eidem ARISTOTELI (l. c.) *πλοττας* dicuntur immisceant, aut denique totum habitum orationis, verbis contra consuetudinem inter se connexis, inuertunt. Ex quibus omnibus singulare orationis genus in Poetis existit, in quo propterea *Dialecti poeticae* nomen haesit. Cernitur itaque in ea quam maxime illa *audendi* potestas quam *semper Poetis aequam fuisse* HORATIVUS dicit. Sed docta illa, non male affectata, non omnia inundans, sed cum pudore et quasi cum indignatione angustiarum, quae ad eiusmodi quid audendum cogant, usurpata. Vnde etiam videmus non deesse in hac orationis forma mutanda Poetis causas et numero plures et pondere suo graues. Nam primo ipse feruor animi in Poetis regnans, non ita inter leges Grammatices se contineri patitur, ut non saepius extra eas vel nolentem rapiat, quem semel inuaderit. Vnde certe oriuntur omnes illi barbarismi, solecismi et quae sunt reliqua, quos quisque vel in alio perturbato toties deprehendat, vel ipse aequè perturbatus admittat, tantumque abest, ut hic feruoris grammatices praecepta anxie sequi decorum sit, ut potius neglexisse venustum habeatur. Atque huic facile proximum est maius studium auribus grata verborum positione et numero se cadente oratione placendi in carmine, quam in sermone quotidiano. Quis enim nescit, quantam habeat vim, quantum pondus, ad commendandam nobis orationem grata verborum collocatio atque apta omnium membrorum conclusio? quam non aures delectat, attrahit animum et omnes quasi artus penetrat. Quare cum id sibi maxime propositum habeant Poetae delectandum profant, non mirum est singulari constructionis artificio, eos lente fluentem cum animi quiete sermonem hiflori-

storicorum, et ipsorum aliquando Oratorum superare; cumque aurium voluptati consulere volunt, saepe ordinem orationis et verborum consequutionem, ad praecceptorum grammaticorum praescriptum formatam, inueterare, mutare, anteponere quae postponenda erant et contra; asperiora demendo, addendo aut inflectendo, molliora reddere; superfluum vnum atque alterum ponere; *δημοτελευτος* uti, quae omnia docte exposuit *VIDA* Poeticorum Lib. III. p. m. 478. sqq. Etsi non negamus Poetae, etiam in hac parte mutatae orationis, artem tegendam esse, vt nihil studio quaesitum adpareat, et potestate sua in loco et tempore vtendum, vt euadat ex praeepto *HORATII* (de arte poetica)

non, *cautus* in verbis *tenuis* *cautusque* serendis. Accedit ad hanc vtramque Dialecti poeticae causam, tanquam tertia, ipsum *metrum*. Ob hoc etenim contrahi verba, prolongari, syllabam addi, saepe abiici, res est, quam si longe probare vellemus oleum atque operam perderemus, cum neminem vel leuiter in Poetarum scriptis versatum fugere possit, et adest hic quoque subtilissimus huius rei acclimator *VIDA* eleganter canens:

nec tanta licentia fandi
Cuique datur, solis vulgo concessa Poetis.
Nampe pedum hi duris cohibentur legibus, et se
Sponte sua spaciis angustis temporis arctant.

Sponte sua, vt nimirum intelligeres, quam honestum sit iis plus concedere, qui, vt tibi voluptatem pariant, in tantas angustias se concludunt.

Restat vltima huius variati sermonis causa, *novitas idearum*, quae vel noua vocabula fingere cogit, vel alia ex peregrino idiomate petere, *parce*, vt Horatius inquit, ad
A 2 suum

suam *detorta*, vel iis quae iam adfunt nouas significatio-
nes addere

indictisque vrgens in rebus egestas.

Est vero haec necessitas hoc maior, quo maior est vocabu-
lorum in lingua aliqua inopia. Ita sexcenta vocabula de
graeco fonte in latinam linguam manarunt, solisque Poe-
tis hae diuitiae debentur.

Sed, quemadmodum diximus, haec satis abunde alio-
rum doctrina constant, vt nobis non adeo opus sit diutius
plura in hunc communem Poetarum morem praeludere,
aut etiam longa oratione manifestum reddere, quemadmo-
dum pro variis carminum generibus ipsi Poetae in hac Dia-
lecto mox liberiores versentur mox eadem rariore vtantur.
Sunt enim in ipsis Poetis, caussae ante commemoratae, non
semper pares, aut etiam omnes obuiaae. Transferamus po-
tius ab his communibus orationem ad ipsam Hebraeorum
Poesin, quemadmodum ea culta atque perfecta est ab ipsis
diuinis Scriptoribus. Atque in his dubitari certe nequit,
quin eadem a communi sermone aliquando recedendi caus-
sae extiterint, vt iam inde probabilis coniectura oria-
tur, hanc quoque formam orationis per eas effectam in
ipsis adesse, si vel maxime non aliunde certissime constet,
quod deinceps iudiciis clarissimis vincemus. Nam quod
primum ad feruidam illam atque vehementer excitatam
imaginandi vim, cumque ea coniunctam spirituum
omnium elationem animique commotionem attinet, quis
non planissime sentiat, haec tanta, quae tenuis orationis can-
cellos perumpere cogunt, summa fuisse in hominibus af-
fatis ab aura vere diuiniorae. Quis non quasi in picta ta-
bula videat, hos affectus per Ἐπιθυμιῶν Israelitarum, Deboraee,
et carmina plura regnantes. Aut, si quis ipso suo sensu
non

non experiri possit, en! ipsum Poetam audiat in celebri
Epithalamio (Hym. XLV.) potentissimos et plane non reprimendos animi impetus verbo aequae potenter profitentem

רחש לבי רכר טוב

At vero post LOWTY V. Cel. perfectam operam in hac re positam (in Praelect. de Poesi sacra) nemo, credo, hoc admodum negauerit.

Sed aderat quoque in Poetis hebraeis altera causa huius Dialecti frequentandae, curiosius, puta, studium ad aurium voluptatem magis accommodare verborum sonos, membrorum vincula, et totius Periodi incessum. Quod si quis negare velit tanquam indecorum et indignum seueritate diuinorum hominum, is per me amplius insaniat, et omnem poeticae orationis compositionem totumque carminis artificium ex hebraeo Codice ableget quod totum ad ornatum et suauitatem rebus seuerioribus addendam inuentum est. Atque sic est omnino ipsius naturae, quam inspiratio non sustulit, rem magnam iis verborum cancellis includere, quibus aliis maxime placeat animosque percellat. Vt non addam usum omnium librorum poeticorum ostendere, Poetas diuinos suauioris concentus curam, etsi non anxiam, habuisse. De nouitate idearum multo minus aliquis dubitet, quin ea sacris scriptoribus multo maiorem necessitatem imposuerit proprio Poetarum sermone uti. His enim maxime datum erat res augustissimas, ut maiestatem Dei, immensam bonitatis diuinae copiam, tot tantaque prouidentiae omnia moderantis documenta animo comprehendere et cogitatione imbibere. Neque minus splendidissimae iis obuersabantur harum rerum imagines. Ex quo vtroque facile credi potest, quam vehemens etiam animi

ardor in iis excitatus sustentatusque sit. De metro quidem quod in externis Poetis tantum in sermonem imperium, etiam cum damno rerum aliquando exerceat, certum est illud frustra a multis quaesitum esse in sacris carminibus. Adest tamen in his quoque aliquid, quod locum illius expleat, in numero nimirum poetico atque harmonia singulari, membrorum aequalitate et iusta dimensione verbi ad verbum quaerendum. Vnde, quod mensura syllabarum apud alios efficit, in his ἀλλοιουχία membrorum peperisse certum est.

Quae cum ita sint, nobis quidem, re vel maxime nondum experta, nullum dubium foret, quin diuinorum carminum artifices etiam sua quasi domestica lingua, a communi Ebraeorum aliquando diuersa, vbi sint, cum eadem in iis adpareant incitamenta, quae reliquis singularis structurae sermonis causae erant. Sed ita etiam res adperta est & facile cuius obuia, qui cum cura & sine superstitione diuina carmina perlegerit. Ad quam vtramque futuri Interpretis virtutem, cum a S. V. PRAESIDE adducti simus et quadam inclinatione ingenii nostri in Ebraei Codicis adfiduam perfectionem linguaeque hebraicae studium omne impenderemus, saepius huius Dialecti poeticae Ebraeorum manifesta indicia deprehendimus, quae nunc speciminis causa cum aliis communicare animus est. Sic autem institutum persequi constituimus, vt totum illud tribus absoluat caputibus; in quorum *primo* certae regulae ponentur ad quas iudicium de Dialecto poetica regi debet, in *secundo* vero ad has regulas variae species huius Dialecti in suos ordines atque classes dispescentur, in *tertio* denique vsus huius totius argumenti varius atque multiplex ostendetur.

Ceterum

Ceterum autem hanc nostram qualemcunque operam non plane displicituram fore examinadoribus lectoribusque nostris speramus, praesertim cum nouitate se commendet a nemine adhuc pertractata et ab ipso Doct. LOWTHO (Praellect. de Poesi Sacra Ebr. p. 27. sq.) eiusque inter nos Editore Celeberrimo obiter tantum indicata, unde etiam facilius veniam tenuitatis nostrae nos impetraturos confidimus, tanquam in via minus trita et valde salebrosa versantes.

C A P. I.

Ingredientes itaque locum paucissimorum disputationibus frequentatum, et a Grammaticis fere omnibus neglectum, qui ut plurimum, ipso BVXTORFIO (in Thesauro) non excepto, in sterili quaestione de metro aut rythmo haeserunt, viam ipsam nobis munemus, legibus minime fallacibus ponendis, ut sic cauto pede propositum iter absolua-
mus. Cum vero hoc agimus, non, puto, verendum est, ne quis existimet, nos ipsum diuinum spiritum finibus nostri ingenio adstringere, eique modum rationemque dicendi praescribere velle. Nam, ut omnia, quae in linguis praecipiuntur, longa earum apud varios scriptores vsus obseruatione et notatione nituntur, ita non minus Vatum diuinorum sermo eiusque proprius character non fingetur a nobis qualis esse possit, aut qualem aliquis eum optet nimis delicatus, sed qualem crebra et diligenti lectione, ut pro hac nostra aetate esse poterat, deprehendimus, dicetur. Quin etiam in eiusmodi humani ingenii, effecti vel maxime a maiori vi eleuati, effectis, ipse sensus commu-

communis et natura vna eademque omnibus insita docet,
quid videndum sit, quid minus.

§. I.

Regula Prima.

Statuamus itaque *primam* legem hanc: *Quae in libris poeticis et saepe in vno carmine bis terque reperiuntur, contra in libris prosaicis nunquam indicium, faciunt Dialecti poeticae.* Esset vero nunc putida diligentia, si multis argumentis praescriptionem adeo manifestam confirmare vellemus. Quin potius hoc agemus, ex quo pateat, quam caute in hoc adfirmando versati simus. Itaque nobis non sermo est de verbis illis, quae nunquam leguntur in libris prosaicis et semel tantum in *omnibus* libris poeticis simul sumtis. De his enim ἀπαξλεγομενοῖς nihil definire audeamus, cum res sit nimis subtilis atque delicati iudicii. Nam in vniuersum non negamus, posse quoque in ἀπαξλεγομενοῖς multa in hunc numerum referri, nobis tantum non datum esse dicimus audaacter adfirmare vel diuinando adsequi, num plane non vsitata fuerint in sermone quotidiano, aut quam late eorum vsus regnauerit. Saepius enim videtur notio eo comprehensa non amplius in alio quodam loco occurrere, vbi certe non mirum est ipsius verbi vsum cessasse, id quod factum reperimus in verbo ספרך Iud. V. 17., quam cum Celeb. SCHVLTEN-
sio locum crebra fluctuum allisione incisum vertimus. Et si vel maxime eius notio in aliis adhuc locis extet, dubium tamen semper manebit, annon sit verbum aliquod *barbarum*, de cuius vsu ideo scriptores optimae notae abstinere

stinere voluerunt. Neque vero etiam hoc dicere volumus, omnia verba in poeticis habenda esse, quae cum nunquam in libris profaïcis reperiuntur, tamen neque Poetis ipsis diuersis communia sunt, sed ab *uno* tantum adhibentur. Fieri enim poterat, vt eiusmodi verbum tanquam prouinciale, non ab omnibus vsurparetur, aut etiam vt magis vsu elegantiorum et cum cura loquentium in aula regia DAVIDIS, SALOMONIS frequentaretur, plebi indoctae et impolitae ignoratum, qualia in Prouerbiis et Cantico Canticorum adsunt fortassis. De his itaque quamuis minime negemus plurima eorum referri forsitan debere ad Dialectum poeticam, tamen certi aliquid affirmare non audemus.

§. II.

Regula Secunda.

Transeamus ad aliam regulam atque porro ita praecipiamus. *Verbum, quod frequenter in libris poeticis occurrit, et pro quo in profaïcis semper aliud substituitur, ad Dialectum poeticam pertinere censendum est.* Atque haec lex valde adnexa est antecedenti. Nam quemadmodum vt diximus, notio verbi expressa Profaicis dum deest, ipsum verbum propterea non mox poeticis adnumerari potest, ita contra tum, cum Profaicus et Poeta *eandem* ideam, vterque suo verbo, exprimunt, hoc alterum in Poeticis recte habetur. Adsunt vero duae potissimum causae, quae cogunt tale verbum in poeticis ponere, *prima*, constantia vsus apud Poetas et permutationis cum alio apud Profaicos, Quod tamen non ita intelligi volumus, vt eiusmodi verbum toties in locis poeticis occurrere debeat, quoties notio

B

illius

illius in iis adest; satis habemus, si saepius sit adhibitum, cum non plane nouam linguam voluerint fingere, neque semper eadem iis adfuerint rationes, linguam communem mutare. Poterat aliquando popularis lingua multo amplior esse. Poterat verbum commune in toto contextu maiorem elegantiam parere, adeoque vtrumque Poetam mouere suum, aibi frequentatum, iterum negligere. *Alter* causa, quae mouet, vt eiusmodi verba poetica esse existimemus, in eo quaerenda, quod nulla probabilis ratio afferri possit, quare Prosaici non vsurpauerint, cum tamen toties rem ipsam cogitarant. Nam etsi etiam sumamus, omnibus hisce rebus atque notionibus, diuersa imposta fuisse nomina, semper tamen quaestio manebit, cur hoc vel illo nomine a Poetis modo, *nunquam* autem a Prosaicis insignitae sint. Si quis enim contra dicere velit, vnum horum in elegantiori atque politiori lingua in vsu fuisse, ideoque a scriptoribus illis vnice adhibitum, quibus orationis venustas magis de lege sequenda erat, cum sane cogere, vt nobis aequè dicat, vnde factum, vt, si eiusmodi verbum ob meram elegantiam a Poetis vsurpatum, non semper in eodem rerum contextu adhiberetur, vndeque porro acciderit, vt in Prosaicis non aequè frequenter occurrat, qui aequè eleganter scribere tenebantur, et quos certum sit ita scripsisse. Ceterum hanc regulam etiam tum valere arbitramur, cum verbum cuius propria sedes in libris poeticis est, semel, bis, aut ter in locis prosaicis occurrit. Quid enim prohibet, quo minus in eo fingamus, scriptori vel verbum vel phrasin eiusmodi electione carminis in loco succurrisse, adeoque ab eo, tanquam sponte sua veniens, admissum fuisse. Ita nimirum videmus, toties Prosaicos nostros Poetas imitari. Vix ita

itaque e poeticorum numero excludendum esse credimus
 verbum **ⓄⓄⓄ**, *coelum*, quod in libris poeticis saepissi-
 me, in prosaicis vero bis tantum reperitur, nimirum
 Ies. XLV. 8. et Jerem. LI. 9. probabile enim est illud in
 priori loco desumptum esse ex loco poetico Iob. XXXI. 28.
 qui locus illi Iesaiæ quoad plura verba parallelus est; in
 posteriori vero Jerem. LI. 9. alludi videtur, ad locos illos
 parallelos, vbi vox **ⓄⓄⓄ** coniungitur cum voce **ⓄⓄⓄ**, qua-
 lis est ille Psal. XXXVI. 6. qui cum loco Ieremiac, ob eun-
 dem tropum magnitudinis vel altitudinis, conuenit.

§. III.

Regula Tertia.

Sequitur lex tertia, quam ita formamus: *Verbum in
 rariore, insolentiore et exquisitiore significatione apud Poe-
 tas occurrens, neque sub eadem apud Prosaiscos, pertinet, sub
 hac significatione, ad Dialectum poeticam.* Dari in omni-
 bus linguis eiusmodi verba, quae in hoc contextu hanc, in
 alio aliam admittunt significationem, est quidem eiusmodi,
 vt neminem linguarum studiosum fugere possit. Neu-
 tiquam itaque nos id nobis, sic constituta regula, velle per
 se patet, quod ratio semper omnium variarum significa-
 tionum verbi cuiusdam in carminis lege sit quaerenda.
 Quin potius id affirmamus, esse verba quaedam in lin-
 gua hebraica, quae, cum sub varia significatione apud
 omnes in vsu sint, a Poetis tamen interdum ita vsurpen-
 tur, vt plane nouam ideam cum iis coniungant et lectorum
 animis infundant, vt sunt omnino permulta et omnia illa,
 in quibus translatio quaedam deprehenditur. Haec talia
 itaque de Dialecto poetica esse dicimus. Videtur autem

horum omnium adparatus tribuendus esse, *primo*, illi imaginationis excitationi, qua superant Poetae Prosaicos et ex qua fit, vt vel leuissima aliquando arrepta similitudine, mox verbum proprium ad aliam rem transferant, id quod feueritas iudicii in prosaico Scriptore maxima ex parte impedit. Vnum modo, cum in sequenti Capite de instituto de hac re agemus, exempli loco hic adponemus verbum כַּסְסָה, quod vel centies a Prosaicis eo sensu vsurpatur, vt denotet locum editum vel excelsum, a duobus autem poeticis scriptoribus, DAVIDE II. Sam. XXII. 34. vel quod idem est Ps. XVIII. 34. et НАВАСУСО Cap. III. v. 19. adhibetur eo sensu, vt significet *pedes* atque *crura ceruorum*. Ac nescio, annon porro maior et vehementior impressio rei obuia in animo efficiat, vt Poeta, cum nil quam eam cogitat, etiam verba ἐμφατικώτερα de ea vsurpet, quam Prosaicus, hoc pondus non sentiens, vsurpaturus fuisset. Estque hoc ipsum pondus rei non aestimandum ex propria ipsi natura, aut ad subtilioris iudicii normam dimetiendum, Nam, quae per se parua sunt, et ex quieta magisque libera commentatione cognoscuntur, animus impulsu eorum abreptus, in hoc temporis momento vt maxima sibi cogitat. Quod vtiā! semper cogitarent Interpretes quidam crassioris ingenii, qui toties in iis locis, in quibus res aut euentus quidam grandiori sermone describitur, quam natura ferre videatur, eum ad sublimiora N.T. fata referunt. Sed haec quidem huius loci non est querela. His duabus causis *tertia* fortassis addi poterit, haec nimirum, Poetam interdum coactum fuisse, si non plane nouum verbum in linguam introducere volebat, verbo notionem aliquam nouam, quamuis non plane abhorrentem a communi, addere, quo morem suum, in posteriori membro distichi repetere

mutat

tere

tere id quod in priori dixerat, retinere posset; hoc enim
 scriptionis genus Poetas sacros adamasse, exemplis docere
 superfluum foret.

§. IV.

Regula Quarta.

Sequitur, vt et amplius hoc praecipiamus. *Constru-*
ctiones in carminibus sacris obuiaae, quae a prosaicorum
scriptorum construendi modo aut plane abhorrent, aut ra-
riores in iis adparent, Dialecto poeticae sunt adnumeran-
dae. Atque in eo quidem nemo facile nobis repugnet,
 quod Poetae in vniuersum non iis legibus contextendae
 orationis adstricti teneantur, quas, non dicam Historici,
 sed vel ipsi Oratores sequi solent. Quam non videmus
 eos verba coniungenda, per duos, tres, aut plures versus
 diuellere, alia transponere et hyperbatis abundare, crebri-
 oribus denique vti epithetis aut longioribus, quod postre-
 mum ipse ARISTOTELES denegat stylo Oratorum, tan-
 quam quod magis Poesin deceat (*Rhetor. lib. III. cap. III.*).
 Sed dubitare quis posset, an textura Orationis apud Vates
 hebraeos adeo multum ab ea recedat, quae in oratorio
 Prophetarum sermone deprehenditur, siquidem verum sit
 illos metro caruisse. Euanescet vero haec dubitatio per ma-
 nifesta indicia deinceps adferenda. Iam vtrumque id
 quod iam ante aliis de causis submonuimus, etiam in hoc lo-
 co vrgemus, dicimusque primum etsi non ad artificiosi me-
 tri leges carmina elaborauerint Vates diuini, tamen suaui-
 ter in aures cadentis orationis dimensionem iis non deesse,
 eaque non minor certe poterat causa inuersae constructio-
 nis esse: Denique si vel maxime propheticus sermo hunc

turbatum verborum ordinem in carmine aliquando imitetur, tamen cum hoc non aequè constanter atque crebro ab illis, quemadmodum in hoc fiat, rectè indicatur inter proprietates poetici sermonis referendum esse. Vt taceamus ipsi seriei prophetiarum narrationum multa iusta carmina interspersa esse, in quibus adeo non mirum sit, hanc Dialecti poeticæ speciem reperiri.

§. V.

Regula Quinta.

Subsistimus tandem in præcepto ultimo hoc: *Flexiones verborum et terminationes, quæ in Prosaicis rarissime occurrunt, pertinent ad Dialectum poeticam.* Maximam autem has rariore verborum flexiones atque terminationes, quemadmodum in Græcorum Poesi, ita etiam apud Vates Hebræos, Dialecti Poeticæ partem constituere, deinceps manifestum fiet. Neque minus ex iis, quæ supra diximus, patet, si quæ tales sint, cerni eas in nominum *protractione, subtractione, per syllabæ repetitionem quasi prolongatione* et sic porro. Iam hoc unum monuisse sufficiat, esse Hebræis, in iis frequentandis, non solum communem quandam cum reliquis causam, subtiliter explicatam ab ARISTOTELE (de Poet. cap. XXII.) verum etiam aliam peculiarem, quas utraque ante omittere cogebamur, cum non ad omnes Dialecti poeticæ partes aequè pertineant. Nam quod ad illam attinet, cum non ita ornatum quaerent et elegantias sermonis, ut perspicuitas tolleretur, inde factum, ut noua verbi domesticæ flexione utrumque obtinere curarent. Sed ipsum ARISTOTELEM audiamus: *ὅτι ἐλαχίστον, inquit, τὸ μέρος συμβαλλόντων, εἰς τὸ σαφές τῆς λέξεως, καὶ μὴ ἰδιωτῆ.*

ιδιωτικον, αι επεκτασες, και αποκοπαι, και εξαλλαγαι των ονοματων' δια μεν γαρ το αλλως εχειν, ου ως το κυριον παρρη το ειωδος γιγνομενον, το μη ιδιωτικον ποιησαι δια δε το κωνειν του ειωθOTOS το σαφες εσαι. Neque dubium est, quin

haec res ad eiusmodi inflexiones efficiendas multo plus mouerit Vates diuinos, qui a sanctiore spiritu impulsī neque contemnebant elegantias sermonis sponte se offerentes, neque cum damno sensus admittebant. Sed accedebat apud hos, ad idem tentandum, maius studium euphoniae, quo factum, vt adderent aut demerent litteram syllabamque, si sonorum in duobus verbis appositis aequalitatem aures laedere ipso suo sensu experiebantur. Cui rei vt fidem faciamus paullo post exemplis clarissimis vtetur. Neque vero adeo repugnabimus, si quis addere velit, aliquando in iis maxime carminibus, quae publice decantanda essent, etiam ob cantionis suauitatem verborum formam atque speciem paullisper immutatam fuisse.

CAP. II.

Positis his atque firmatis de Dialecto poetica Ebraeorum recte iudicandi formulis, nunc porro ipsi eas ad usum transferemus, experiemurque an singulas partes exemplis manifestis illustrare possimus. In quo iterum ita versabimur, vt quatuor horum exemplorum classes constituamus, in quarum *prima*, Verba apud Prosaicos nunquam aut rarissime occurrentia, ponemus: In *secunda* vocabula recensebimus, quae in rariore et exquisitiore significatione apud Poetas sumuntur: In *tertia* insolentiores constructi-

-libri

ones

ones proferemus: Tandem *quartae* flexiones et terminationes nouas reseruabimus. Sed in singulis paucis contenti erimus, cum neque propositum sit Lexicon linguae Poetarum ebraicae scribere, neque tenuitas ingenii totum exhaurire patiatur, tanquam in quo adeo multo latent, neque etiam libelli temporisque angustiae late excurrendi spatium concedant.

§. I.

Classis Prima,

Dabimus itaque primum specimina verborum et modorum loquendi, quae a profaïcis scriptoribus diuini Codicis Ebraei, aut nunquam, aut vix semel vsurpantur, a Poetis vero saepissime adhibentur. Cum vero eiusmodi verba aut plane nouiter efficta, aut ex peregrino sermone assumpta esse possint, aut tandem hebraica quidem, sed rarissime vsurpata, id quod ante euictum dedimus, non quidem audemus plane *nouorum* indicem fingere et ἀπαξ-λεγομενα in carminibus in hunc numerum referre. Vix enim in tantis tenebris linguae hebraicae aliquid certi in hoc genere statui potest. Poterat eiusmodi vocabulum a nemine antea vsurpatum esse! Sed poterat etiam, vt diximus, *provinciale* aut *aulicum* delicatorum hominum esse! Poterat contra tanquam barbarum plebeis hominibus in vsu esse, vt adeo ceteri Scriptores omnes sibi ab eo cauerent, et semel Poeta in carmen traduceret, in loco in quo ipse talis homo loquendo introducendus erat. Haec omnia, inquam, prohibent, quo minus hic aliquid tentemus, si vel maxime certum sit diuinos quoque Vates aliquando amasse

indi-

indiciis monstrare recentibus abdita rerum
 HORATIO dicente, atque iisdem data fuerit haec
 licentia sumta pudenter.

Sed neque ex altera parte a nobis impetrare possumus, vt modestiam Cel. LOWTHI deseramus, qui ne quidem omnia, quae nunc nobis chaldaica videntur, in Poeticis numerari vult et pro Glossis haberi, cum vtrique linguae olim aequae communia esse potuerint. Itaque illas solum voces peregrinas in hac classe notabimus, quas constat certo chaldaicas esse, patetque hoc vel ex vsu frequentiore apud Poetas solos, vel ex aliis certis indiciis. His porro ea addemus, quae etsi ebraeae originis videantur, tamen perraro in Profaicis occurrunt, cum tamen in his non minus amplissima iis vtendi occasio esset. Sequemur vero in vtrisque recensendis ordinem litterarum.

אשנב *fenestra.* Iud. V. 28. Prov. VII. 6. Hoc, cum quo in reliquis Codicis hebraei libris הלון commutatur, et quod SCHVLTESENSIS in Comment. ad locum poster. illustrat, etsi paulo *timidius*, Glossis adnumeramus et propter id poeticis. Nam primo vocabula quadrilittera Ebraeis vix in vsu fuere, et plurima ex his aliunde assumpta. Deinde, cum in Iudicum loco in mentione matris SISSERAE mulieris cananiticae legitur, probabile est, Cananaeorum linguam, tanquam propriam, illud agnouisse.

בר *purus, puritas.* Nunquam etiam extra carmen legitur, contra saepius in libris Vatum diuinorum, vt molestum esset locos omnes adscribere. In reliquis permutatur cum נקיון, נקיי, cumque tota *φρασις* apud Poetas sit בר יר aut בר לכב, apud hos in simili contextu est, quem tamen loquendi modum etiam illi retinent.

רַב *filius. Hiob XXXIX. 4. Hymn. II. 12. Prov. XXXI. 2.*
 ter. Hoc, si quod aliud, pro chaldaico habendum, cum
 in hebraico contextu alibi non legatur, et in chaldaicis
 tantum sermonibus, DANIELIS atque ESRAE, vsurpetur.
 Agnoscimus itaque non minus in hoc Glossam.

רַב *lex. Deut. XXXIII. 2.* Constat legem hebraeis
 תורה d'ci, et aequè manifestum est, in solis chaldaicis
 aut chaldaizantibus libris, DANIELIS, ESRAE et ESTRE-
 RAE alterum רַב reperiri. Et in his quidem constans fe-
 re eius vsus est, in DANIELE certe, in quo verbum
 תורה tantum exstat. Ita non est, quare quis dubitet
 cum Cel. LOWTHO apud MOSEN idem pro peregrini ser-
 monis indicio habere. A nostris quidem non timendum
 est, ne cum KENNICOTO legere malint אור, etsi parati
 etiam essemus, vel contra ipsum Virum doctissimum le-
 ctionem vulgarem tueri.

וְ. Hoc non ignoramus etiam quatuor in locis pro-
 faicis, pro pronomine אשר legi. Cum vero contra sexcen-
 ties in carminibus occurrat, et bis in vno Cantico Israeli-
 tarum, Exod. XV. dist. 13. 16. non dubitamus, quin per
 ea, quae aliquoties diximus, ad proprietates styli poetici
 referendum sit. Illud vero vix monendum est, pro וְ
 saepius etiam esse וּ אוּ aut וּ, et in eo diuersam orthogra-
 phiam, ex diuersa pronuntiatione oriundam, agnosci
 debere.

חכב *amauit*, ibidem ob LOWTHI Eiusdem aucto-
 ritatem addimus. Sed plane non mouet in tertia voce
 חכב pro חכב. Nam, quoties non coniugatum inde חכב
 ventura, in textu ebraico occurrit.

כַּעַר *Hiob XII. 5. Hymn. XVIII. 37. (II. Sam. XXII.*
 37-) *XXXVI. 1. XXXVII. 31. LXIX. 24. Prov. XXV. 19.*

Cum

Cum hoc verbum, cui *vacillationis*, *mutationis* notionem inesse satis constat, apud nullum Prosaicum scriptorem aequè occurrat, et tamen *sex* vicibus, in diversis diversorum carminibus deprehendatur, summa omnino oritur probabilitas, illud poeticis esse adscribendam. Auget praeterea suspicionem, si animadvertamus, ipsam ideam a Prosaicis toties frequentatam fuisse, et semper in tali contextu verbum מוט aut נמה adhiberi, et aut simpliciter poni, aut aum יד, רגל et sic porro coniungi, vt Leuit. XXV. 35.

קרטל *crus. Hymn. XVIII. 37. (II Sam. XXII. 37.)* Tanquam *quadrilitterum*, et in carmine adeo sublimi deprehensum, etsi sit *πρωξ λεγομεν* cum venia lectorum, in numerum Poeticorum recipiemus.

רשף *serpentis genus Deut. XXXII. 24. Hiob V. 7. Hymn. LXXXVI. 4. LXXXVIII. 48. Cantico. VIII. 6. Habac. III. 5.* Obiter monemus, verbum non ex significatione, in qua radix רשף apud Samaritanos in vfu est, esse explicandum, vt sit *pruna, carbo*, sed notionem *serpentis* ei inesse, ex significatione *repsit*, apud Syros. Nunc, cum vix in his locis occurrat, in quibus aperte Poësis regnat, idem vocabulis poeticis addimus.

§. II.

Classis Secunda.

Sequitur, vt eorum addamus specimen, quae etsi ab hebraicis scriptoribus reliquis non ignorentur, tamen a Vatribus diuinis, in rariore et exquisitiore significatione, sumuntur, et in quibus adeo eadem licentia vtuntur, quam iustus de causis exteris poetis concessam esse Cap. I. §. 3. euicimus.

כטור *cura*, *pedes cervorum*. II Sam. XXII. 34. *Psal.* XVIII. 34. *Habac.* III. 19. (cf. Cap. I. §. 3.) Primus, hoc in poeticis habendum esse, eidemque in locis adductis, mere poeticis, significationem crurium (*der Läufe*), inesse, in Disputatione ad S. V. CRAMERVUM eicit PRAESES noster. Cumque hanc coniecturam, non solum argumentis valde probabilibus firmaverit, inprimisque hoc, quod cum duo utriusque membri substantiva apud HABACVCVM feruentur et tantum verba finita mutantur, cumque praeterea Celeberrimi Duumviri, ipse CRAMERVS, in *renouata Editione Poeticae huius Versionis*, et ante eum BOYSENIUS eandem suo iudicio comprobauerint, neque nos dubitamus audacter in hac secunda classe, primum praecipuumque facere. Est vero non necesse addere, verbum hoc, in aliis locis, aut simpliciter poni, et *excelsa* idololatrica Israelitarum notare, aut cum adfixo numeri multitudinis ם eodem sensu, aut denique coniungi cum verbis ים, ארץ, עב, et sic porro. Ut adeo mirum sit, Interpretes in his tribus locis, aulam DAVIDIS intelligere potuisse. Quid vero apud HABACVCVM intelligent? apud quem scilicet nulla DAVIDIS mentio. Ita fallunt atque falluntur pii, sed minius alte subtiles Interpretes!

יהרה *vita*. *Hymn.* XXII. 21. XXXV. 17. Nunquam praeter hic alibi occurrens sub forma feminini, etsi saepius יהיר et interdum pluralis יהירים. In priori loco LXX habent ταπεινωσάν μου; VULG. *unicam* meum; HIERON. in Commentario, idem, sed in *Versione solitaria* meam; ORIGENES *μονογενή μου*; LUTHERVS *Ein-same*. In posteriori loco constant sibi HIERONYMVS, VULGATA et LUTHERVS, sed LXX vertunt *μονογενή*; AQUILA *μοναχί*; SYMMACHVS *μονοτης*. Ex qua recensionem

sione patet, omnes haesisse in prima notione vulgari, quae verbo יריר inest, et nimis eam in vertendo pressisse, si LXX in priori loco excipias. Nam, vt dicamus, quid nobis videatur, aut explicandum vocabulum in his duobus locis ex Arabico יריר, *rem ad existentiam perducere*, vnde coniugatum, *existens, ens* significans, vt adeo facilis abire ad notionem *vitae* transitus fuerit, aut dicendum ירירתי, in h. l. per compendium dictum pro נפשי ירירה, vt adeo כנפש כנפשי *me ab omnibus deseruiam*. Ita quidem non amplius poeticum esse facile largiemur.

כבור *anima*. Gen. XLIX, 6. Iob XIX, 9. XXIX, 20. Hymn. XVI, 9. XXX, 13. Est vero apud Hebraeos vocabulum כבור latissime patens et in vniuersum in iis rebus ponitur, in quibus quis *maximum* suum *decus* quaerit, in quibus aliis *praeuuler*, quae maxime *aestimatur*. Vnde toties *possessiones, diuitias, sapientiam*, diuersitate contextus, notat, et de Deo vsurpatum, aeque toties in vniuersum eius *maiestatem*, quod AQUILAE similibus syllabicis Interpretibus obseruandum erit. Sed nunquam, etsi saepius occurrens, extra carmen, pro כבש profaico adhibetur. In hoc itaque vsus eius solis poetis *proprius* fuisse probabile est, vertendumque aut simpliciter *anima*, aut quemadmodum Latinorum Poetae dicunt, *optima pars mei*. Ita recte R. MOSES COHEN, ex recensione ABEN ESRAE in *Commentario* ad locum primum Gen. hanc significationem, etiam ob aequalitatem antecedentis membri, probauit. Forte vero, vt hoc addamus, affixum י, in vltimo Psalmi loco, vitio librarii omissum, legendumque כבורי quemadmodum Graeci recte habent *μου*.

כרוב *aer*. Hymn. XVIII, 11. II Sam. XXII, 11. Ad-

dimus

C 3

dimus idem cum PRAESIDE I. c., probatum non minus BOYSENIO et CRAMERO II. cc. Nam primum in tali contextu nunquam iterum occurrit: Deinde cum omnibus bonae interpretationis regulis pugnare videtur, usum verbi in numero unitatis, in carmine adeo sublimi, ex locis illis historicis explicare velle, ubi, ut plurimum etiam in plurali, de figuris in templo usurpatur, et non potius has figuras ex illo: semper porro in narrationibus Historicorum cum alio verbo finito, ut *ישב*, construitur. Tandem apud Arabes *כרם*, tertia *pbe*, significat *secare, dissecare*, unde non durum videri potest, si Poeta coniugatum inde, in significatione *aeris* sumserit, quoniam aer quasi nubes dissecat. Haec PRAESSES Ven. qui praeterea nobis adfirmavit, ipsi plura adhuc argumenta in promptu esse, quae in *Commentario* explicare amplius propositum sit.

לחם vesci. Hymn. CXLI. 4. Prov. IV. 17. IX. 15. XXIII. 1. 6. Est quidem non ignotum reliquis scriptoribus, quemadmodum nallum huius classis. Sed semper militarem sensum habet, nunquam *comedendi*, ut in his locis mere poeticis. Quare ex legibus supra positis, ipsam etiam poeticis, sub hac notione, adnumerandum est. Prosaici dixissent *אכל לחם*, et addito nomine, *אכל לחם*. Ceterum in primo loco Psalmi, in quo Versiones mire dissentiunt, vertimus ad verbum: *neque vescar deliciis, voluptatibus, eorum.*

נגר vngere. Hymn. II. 6. Clarum est, *vntionis* sensum, etsi metaphoricum, hic vrgendum esse. Nunc cum semper tantum in cognata significatione, in reliquis scripturarum V. T. libris occurrat, in iisdem tamen toties *vngendi* idea expressa sit per *נגר*, non dubitamus, ex iis, quae

quae ante diximus, hunc usum verbi poeticum dicere. Nam Profaicis, si eo utuntur, *libandi* significatione venit, quemadmodum in *Qeesei נכך נסכום*. *Libandi* itaque notio DAVIDI occasio erat, ad *unitionis* ritum transferre, quemadmodum illa verbo sine dubio addita ex antiquiori *irrigandi*, quam Arabicum *נשך* adhuc obtinet.

§. III.

Classis Tertia.

Sed pergimus ad tertiam classem, in qua inscientiorum constructionum exempla proferenda sunt. Locus, non negamus, non minus quam duo superiores difficillimus, et ad labendi periculum valde proclivis. Sed tamen non totum defugiemus ex amore instituti, et quoniam fingimus nobis benevolam lectorem, interponentem suum promissum, si plura placebunt, non

paucis offender maculis.

Atque illud quidem non veremur, audacter pronuntiare, abundare primum stylum poeticum

omissionibus, vt *particularum*, *pronominum*, imprimisque pronominis *אשר*, huius etiam aliquando durioris, vt *Hymno* LL. 10. vbi ante *דכית* necessario splendendum, et Profaicis profecto non omissurus fuisset: Verbi etiam *היה*. Sed haec per se facile intelliguntur, et sunt a GLASSIO aliisque diligenter notata.

Dicimus itaque porro, eos imprimis gaudere *monosyllabicis*, in clausula periodorum, in quo illa causa moti esse videntur, quam supra (p. 5.) secundo loco posuimus. Nam ita graui quasi pondere in aures et animum versus ruit. Ex quo simul patet, hunc usum ab iis maxime fre-

frequentari in carmine epico. Experiemur vero, an exemplis efficere possimus, ut Lectores hoc, in quo omnia ab aurium iudicio pendent, nobiscum sentiant. Itaque in *Επιποιων* Israelitarum, *Exod. XV.* dist. 3. et 8. huc referre non dubitamus. En! ipsa verba

יהוה איש מלחמה
יהוה שמו

וכרוח אפיך נערמו מים
נצכו כמו נר כוליהם
קפאו תהמת בלב ים

Quam non illud שמו in priori loco ita aures tundit, ut hoc maiore cum vi, maiestas diuina animo se insinuet, et ipse animus in hac vna, quemadmodum versus, subsistat. Et in posteriori, quis non longas et graues in mari ruinas hostium, per illud ים indicari putet, quemadmodum suis verbis iam monuit *PRAESES* in *Vindictis inspirationis diuinæ aduersus Enthusiasmum poeticum*. Est vero omnino in hunc ordinem referendus ille mos Poetarum, Profanicis non aequè constanter vsurpatus, in fine Periodi futura per *Participium* cum pronomine הוא formare, ut

Hymn. L. 6. ויגידו שמים צדיקו
כי אלהים שפט הוא

Profanicus certe dixisset:

כי אלהים ישפט

Addimus his illud carminis hebraici artificium quod maxime cernitur in

transpositionibus verborum finitorum. Solent nimirum in duobus distichi membris vtrunque vinciendis ita versari,

versari, vt si verbum alterum priorem periodi partem in-
ceperit, alterum respondens in posteriori clausulam efficiat,
vt mox

Hymn. II. 5. או ירכר אליומו כאפו
וכחרונו יכהלמו
- - - v. 9. תרעם כשבש כרוזל
ככלי יוצר הנפצם

Deut. XXXII. 16. יקנאהו כזרים
כתועבת יכעיסהו

aut contra, vt

Hymno XVIII. 6. חכלי שאול סככוני
קרמוני סוקשי מות

Profaiicus fitum verborum potius ita moderasset, vt in vlti-
mo loco esset

חכלי שאול סככוני
וכוקשי מות קרמוני

et in primo

או ירכר אליומו כאפו
ויכהלמו כחרונו

Neque tamen ii fumus, qui aut existimemus Poetas con-
stanter hanc orationis texturam sequutos esse, aut contra
negemus Historicos et reliquos Scriptores vnquam eandem
imitatos fuisse. Quin potius in vtroque, facile vnicuique
cedimus, hoc vnum nobis postulantes, vt reliqui Scripto-
res non tam crebro, in hoc genere, Poetarum consuetudi-
nem expressisse existimentur, quam constat ipsos Poetas
communem vsum retinuisse. Sed multo plura sibi, tan-
quam propria, vindicant Poetae apud Hebraeos in totius
orationis forma, vt sunt porro

D

traie-

traiectiones crebriores, et aliquando ita durae, vt fi ad leges solutae orationis ordo statuendus sit, nouum plane *συνημα* adpareat. Atque in his iterum varie versantur. Etenim *aut* sine magna offensione subiectum a praedicatione latius seungunt, *aut* in duobus pluribusue membris, vnum totum ita ponunt, vt aequaliter inter reliqua partiendum sit, quod doctè obseruauit Cel. LOWTHVS (Praelect. XIX.), *aut*, quod addere debuisset, in duobus membris duo verba, ad vtrumque pertinentia, inter vtrumque diuidunt, *aut* demique plura subiecta et praedicata inuicem miscent. Exemplis res manifestior fiet. Ita quod ad primum traiectionis modum attinet

Hymno LXX. 5. Vates diuinus canit

ויאמרו תמיד וגדל אלהים אחבי ישועתך
eum de lege dicendum fuisset

ואחבי ישועתך ואמרו תמיד וגדל אלהים

aut

ויאמרו אחבי ישועתך תמיד וגדל אלהים

et eiusmodi sexcenta alia occurrunt. Secundi modi haec sunt:

Hymno II. 2.

ותיצבו מלכי ארץ זרוונים נוסדו יחד
על יהוה ועל משיחו

pro:

ותיצבו מלכי ארץ על יהוה
זרוונים נוסדו יחד על משיחו

Hymno XVIII. 16.

וידאו אפיקי מים זיגלו מוסדות תבל
מנשמת רוח אפר מנערתך יהוה

cum vellet dicere

וידאו

ויראו אפיקי מים סוערתך יהוה
ויגלו מוסרות הכל מנשמת רוח אפך

Ad tertium pertinent sine dubio haec MOSIS.

Exod. XV. 8.

וברוח אפך נערמו מים נצבו כמו נר נזלים

Hic certè adiectiuum נזלים *rapidae*, substantiuum requirit, nempe מים ex priori membro, vt sit *aquae rapidissimae sicut cumulus steterunt*, contra in priori membro מים ob verbum נערם, cuius pondus sola mentio *aquarum* non aequaret, ipsum adiectiuum נזלים, ac si scriptum esset

וברוח אפך נערמו מים נזלים
נצבו כמו נר מים נזלים

Tandem vltimae formae indicia in his esse videntur:

Prov. XX. 7.

מתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו

Valde perturbata omnino structura non alio modo in ordinem redigenda, quam sic:

בני צדיק מתהלך בתמו אשרי (היו) אחריו

Iterum. Prov. XXIX. 14.

מלך שפט כאמת דלים כסאו לער יכון

Profaiscus dixisset

כסא המלך שפט כאמת דלים יכון לער

Sed forte in hoc vltimo nimis curiosi sumus, possetque in eo Ebraisimi aliquis iura tueri velle, neque nobis repugnantibus.

Mittimus locum, quemadmodum diximus, caute pre-
mendum, et pergimus ad ultimam classem amplissimae
ditionis, occupatam iam, a LOWTHO cumque Eo a Cel.
MICHAELE. Itaque ea, quae ab his summatim
observata videmus, copiosiore oratione recensēbimus, et
fortassis etiam addemus novas formas harum flexionum,
ab his, cum non de instituto esset totum pertractare, praeter-
missas. Cernitur autem illa insolentia flexionum pri-
mum in

I. *additionibus* litterae *vnus* aut *plurium*, quibus ver-
bum commune producatur, et apte periodum clau-
dat: vt

ה in *verbis*, קומה, Hymn. III. 8. et quatuorde-
cim amplius vicibus, aliquoties tantum in locis pro-
faicis, ערה, Hymn. VII. 7. XLIV. 24. LVII. 9.
LIX. 5. CVIII. 3. et nunquam in profaicis. שיתה
Hymn. IX. 21. CXXI. 3. iterum nunquam in Pro-
faicis.

ן in *nominibus*, vt כנן Num. XXIV. 3. 15. חתן
Gen. I. 24. (in quo aliquid probabilitatis accedere
posset persuasioni Auctoris *der Briefe über die Mo-
saischen Schriften*, Viri, quisquis sit, summi, de
tribus capitibus primis, poetica narratione, scriptis)
Jes. LVI. 9. bis Zeph. II. 14. (apud utrumque in
magis adstricto sermone) Hymn. L. 10. LXXIX. 21.
CIV. 11. 20: מעינו Hymn. LXIV. 8. Sed agno-
uimus omnino in his *Syriasmum*, in quo constat
verbo cum sequenti construendo, *לערה* ה addi,
ctfi

.XX etfi semper maneat apud Hebraeos, tanquam in
 illis solo peregrino, forma poetica.
 in *affixis*, vt מו pro ם, aut הם sexcentis in locis,
 in vno Cantico nouem vicibus.
 in *participiis et infinitiuis*, vt אסרו Gen. XLIX.
 חושיבו; מושיבו, מקומו, משפילי, מנכוהו. 11.
 Hymn. CXIII. 5. 6. 7. 8. 9.
 in *aduerbiis* vt מני Job. XXXI. 18. et saepius pro
 מן; עלי Gen. XLIX. 7. bis Hymn. XLIX. 12. XL. 16.
 LXXXII. 4. XCIV. 20. pro על; ערי Hymn. LXXXIII.
 18. XCII. 6. 8. CIV. 23. CXLVII. 18. CXXXII. 12.
 pro ער; אזי Hymn. CXXIV. 3. 4. 5. pro אז.
 in *affixo* feminino ך vt in vno Hymno CIII. 3.
 4. 5. quinque vicibus (non *quatuor* vt LOWTHVS
 Praelect. III.) itemque LXVII. 7. 9. CXXXV. 9.
 CXXXVII. 9. et toties alibi.
 in *furuis* ante affixa, vt ארמטנהו, Exod. XV. 2.
 יברכנהו, Hymn. LXX. 15. יוסכנהו, Deut. XXXII.
 10. et toties ante affixum ך, denuo per Dagesch
 extrusum, cf. de hoc Nun III. MICHAELIS in sua
 LOWTHI editione p. 47.
 in *particulis*, vt in איכנה bis Cant. V. 3. pro
 simplici איך, neque enim ibi affixum censeri potest.
 in *praefixo* כ vt fiat כמו, quod plane poeticum
 pronunciat LOWTHVS l. c. neque ei repugnat
 MICHAELIS. Atque sic in vno עזרא Israelita-
 rum bis legitur.
 II. *detractioibus*, vt litterarum duarum ך et א in
 אשר, et remanente ש iuncto sequenti verbo, vn-
 de Iud. V. 7. bis in שקטתי Hymn. CXXXVII. 8. 9.
 ter, et saepius alibi.

Idem littera (א) in זכרת pro זכרתי Exod. XV. 2.
 Hymn. CXVIII. 14. Ies. XII. 12. Nam etfi III.
 MICHAELIS, cum KENNICOTO legere malit
 זכרת omisso (א) per vitium librarii (in collegio
 critico etc. p. 113. 144.) tamen sequimur libentius
 in eo PRAESIDEM in Disput. de iudicio super
 var. Ies. Cod. hebr. faciendo p. 5.

III. mutationibus

litterarum א in א quemadmodum in שרי pro שרה
 Hymn. L. 11. XLVI. 12. Deut. XXXII. 13. et in
 נאררר pro נאררה Exod. XV. 5., nisi quis dicere
 velit, וסין non communis, sed solum masculini gen-
 eris quondam fuisse, quo, etfi non sine diffi-
 cultate euieto, hoc exemplum transponendum foret
 ad pag. anteced.; א in א more chaldaico, vnde
 טרהכה Ies. XIV. 4. pro טרהכה; ש in ת, תללינו
 pro שללינו Hymn. CXXXVII. 3. quae duo poste-
 riora exempla libenter Cl. LOWTHO debemus.
 terminationem ים pluralium in chaldaicum ין locis
 ab Eodem LOWTHO (Prael. III. p. edit. nouae,
 45.) adductis.

generis masculini in foemininum, vt שרקה pro
 שרק Gen. XLIX. 11. ימות pro ימים Deut. XXII. 7.
 Hymn. XL. 15. שנות pro שנים Hymn. LXXXVII.
 11. XL. 12. 15.

IV. duplicationibus verborum, nominum et sic porro :
 Atque hoc PRAESIS tanquam a nemine ante
 obseruatum, submonuit. Sunt vero ex hoc nu-
 mero sequentia : יפית pro יפית (Cant. VII. 7.)
 Hymn. XLY. 3. שחררות Cant. I. 6. חסררו pro
 חסרו Thren. I. 12. II. 11. התלתים Cant. V. 11.
 Atque

Atque in his *superlationem* quandam agnoscendam esse dixit, qua vsus sit Poeta, aut ob maximam grauitatem rei, aut ob teneritatem affectus, vt adeo maxime quadret in *Idyllio*, quemadmodum in *Caico*; *Eptico* carmine, vt P. XLV. et *Elegia* vt *Tbrenis*.

Absoluta nunc hac recensione, facile sit cuius omnes illas causas huc transferre, et ad illam regulam singulorum examen instituire, quas p. 7. sq. et §. V. explicatas dedimus. Semper videbit aut ob affectuum imperium, aut ornatus gratia, aut ob concentum et harmoniam suauem consequendam, secutos esse Poetas Ebraeorum hanc proprii sermonis partem. Sed vrget tempus, vt ad vsum harum, quales obtusis ingeniis videri possent, grammaticarum minutiarum, multiplicem eum variumque accedamus.

C A P. III.

Dicimus vero recte cognitum hunc Poetis proprium sermonem plurimum adiuuare in *puritate vertendi*, in *explicandi* porro *subilitate*, rursus in *regendo iudicio variarum lectionum*, et tandem in ipsa *doctrina fidei docte tradenda*. Atque digna omnino haec res, tum propter suam ipsius vtilitatem, tum ob indoctum multorum contentum, quae apertis a nobis exemplis demonstretur. Itaque, si aperta sint, non magno etiam numero augebimus.

§. I.

Et puritatem quidem versionis egregie, per intelligentiam accuratam harum elegantiarum, iuuari, nemo, puto, adeo

adeo dabitabit. Sed multi scilicet etiam non adeo e-
 rant. His itaque non scribimus, satis contenti, si doctis
 viris exemplis quibusdam probemus, nos ipsos de hoc usu
 nobiscum saepius cogitasse. Itaque mox in illo ופיות
 Hymni XLV, qui aut, vt Vulgatus LXX sequutus, ver-
 tunt *speciosus forma prae filiis hominum*, aut, PAGNINO
 auctore, *pulcher es admodum*, aut porro cum VATABLO
perelegans es, aut denique cum TREMELLIO *multo pulcbrrior
 prae etc.* nihil profecto dicunt. Nam prius plane vitiosum
 est; PAGNINI *admodum*, in hoc contextu admodum im-
 becille; VATABLI *perelegans* nimis elegans in sacro con-
 textu: Tandem neque TREMELLII totum exhaurit. Ag-
 noscas nobiscum superlatiuum poeticum, et veras totum,
pulcherrimus es inter omnes homines, et totum habebis.
 Sed, si nobis credas, etiam non amplius progredieris, ne-
 scio quam formam D. N. I. C. cum Patribus quibusdam in-
 de cogendo. Ita non minus idem valet de locis iis, in
 quibus ככור *anima* est. Nam, si hic, vt faciunt, *glo-
 riam* interpretemur, nihil efficiemus, quod aures latinae
 intelligere possint, cum in horum lingua nemo vnquam
gloriam suam, animam dixerit. Sed si v.g. Hymno XVI.9.
 versio sit: Propterea *laetatur cor meum; et exultat opti-
 ma pars mei*, et *ipsa mea caro*, cum magna fiducia *resur-
 rectionis*, *sub terra commorabitur*, quam non omnia pla-
 na, atque ad totam vim orationis sentiendam apta! Quam
 nulla amplius hic opus TREMELLII aut IVNII cuiusdam
 admonitione marginali; *lingua* tanquam *gloriae* instrumen-
 tum, *metonymice*! neque etiam sic amplius se misere tor-
 quebit alter RASCHIVS ad Gen. XLIX. com. 6.

§. II.

Sed pergimus ad alterum usum, qui deprehenditur in subtilitate explicandi. Nam cum multa in his, poetica quae diximus, verbis, metaphorica sint, et ipsa translationis figura in versione retinenda sit, tanquam non pugnans cum ingenio communi hominum, res omnino in iusto commentario perficienda est. Sed si quis in illa metaphoram non expresserit, quid ab eo in hoc expectari possit? Itaque, ut vnum hoc sumamus, quam longe a vera sententia loci aberrarunt Interpretes in explicando כְּרוֹב Hymn. XVIII, ex quibus vel optimi, pessimo saltu, ad sessionem Dei in templo inter Cherubimos recurrunt, et totam elegantiam perdunt. Ut enim denuo urgeamus id, si de hoc sermo sit, plane alium verborum esse contextum, et *ἄραρον* כִּיִן כְּרוֹבִים יִשָּׁב, cum qua, praeter verbulum vnum, nihil commune est huic nostrae כְּרוֹב עַל כְּרוֹב; ut itaque hoc mittamus, nonne vides imagines omnes hic usurpatas, defumtas esse ex terribilioribus Dei in V. T. apparitionibus! Et intra hanc seriem de medio gratiae signo, quomodo cogitare potuisset diuinus scriptor? Nunc, si concedamus vertendum esse, *vectus est aere, procella, turbine*, quam elegans inde oritur sensus *maiestatis diuinæ in vehemente ventorum sonitu regnantis*. Ita alterum כְּמוֹתֵי in eodem carmine, si veritas, *excelsa mea* et nunc explices, siue de *aula regia DAVIDIS*, siue de *cumulo cadaverum hostium*, poteris quidem utrumque probabiliter explicare, si extra orationis seriem cogites. Sed neutrum, si ante audieris haec: *pedes cervorum mihi aptas*. Nam quis nunc ferat dicentem, et *in aula mea secure habitabo*, aut, et *super cadaveribus hostium ambulabo tuo auxilio sustentatus*? Sed plane te totum tenebit Poeta, si scias

E

eum

eum dicere velle, quemadmodum PRAESES docuit, Deum non solum celeritatem pedum sibi concessisse, quemadmodum ceruorum, vt posset assequi hostes, verum etiam *leuia crura firmasse*, ne in persequendò laboretur.

§. III.

Quomodo porro iudicium variarum lectionum, ab hac Dialécti poeticae diligenti obseruatione subleuetur, non adeo arduum est explicare, cum partim ita caueatur, ne nimis faciles simus in mutanda lectione rariore et elegante, neque etiam nimis difficiles in expungenda alia, quae, vti per se dura est, ita neque ex proprio sermone Poetarum explicari potest. Atque in altero illo libenter nobis credent, quibus varietatum V. T. studium omne displicet, vt adeo exemplis vti non adeo necesse foret. Dabimus tamen. Prodeat primum MEIBOMIVS male olens ille V. T. restaurator, sed tamen, quod non negandum est, in litteris hebraicis exercitissimus. Hic itaque ad Exod. XV. 6. (Emendationum eius cet. Spec. I. p. 63; 67.) נַאֲרָרָה transfere-
rendum credit in נַאֲרָרָה. Sed quo minus hoc necesse putetur effecimus, puto, superiore Disputatione §. 4. Nam sine dubio, ad emolliendum sonum, ita in hoc loco inflectere placebat diuino viro vulgare verbum. EDWARDVS porro, ille ipse qui nuper *defensionem metricae suae* i. e. *Harianae*, aduersus LOWTHVM instituit, quando in noua *translatione Psalmorum*, cum *Commentario*, anglice edita, Hymno XXII. 19. pro אֲלֹהֵי מַלְאָכָיו mauult legere אֲלֹהֵי מַלְאָכָיו, valde speciosa coniectura, refelli potest ex hoc Poetarum sermone. Quid enim impedit, cum ipsum אֱלֹהִים Ebraeis non ignotum sit, et soleant saepe scriptores sacri abstrahere *fortitudinis, salutis, roboris*, cum adfixis primae personae

sonae de Deo vsurpare, quid, inquam, impedit, quominus dicamus, esse hoc verbum ex iis, quae noua terminatione prouiderint Poetae diuiniore? Atque sic quoque haec vnica illa via, qua succurri potest, deturbatae a KENNICOTI lectioni זרת. Quare enim hebraeis non eadem liceat, quae exteris Vatribus, elidendi litterarum libertas! Sed veniamus ad alterum huius vsus momentum, quod aegre concessuros esse multos facile praeuideo. Sed est tamen concedendum tum, credo, cum verbum aliquod ita inter plura collocatum reperitur, vt et sua natura sit peregrinum, et plane non cum reliquis cohaereat, neque *ulla ex iis causis adsit*, quas mouisse diximus Vates diuinos, proprium sibi aliquando fingere sermonem. Atque hic nescio, annon hoc posito, magnum robur accedat ali coniecturae eiusdem מַיְבוֹמִי ad *Hymn. LXL. 8.* in quo loco durissimum illud מַיְבִי eicere studet, tanquam Scholion marginale ad proximè sequens וַיִּנְצְרֵהוּ; vt ad eò Grammaticus aliquis adnotare vellèt, *Nun* addito, verbum esse plene scriptum מַיְבִי (מַלְאֵה נֵר). Est profecto fatendum, primum inexplicabile esse verbum in hoc loco; deinde sensum sine eò esse absolutissimum, *perpetua felicitate utetur Deo prouidente* (sic enim illud *coram Deo* et alterum *habitabit* puris Latinorum auribus eloquendum); *beneuolentia tua constantissima etiam saluum praestabit*; atque ita denique plane nullus nouus ornatus sententiae, aut singulare pondus per hoc מַיְבִי accedit. Ita meminimus aliquando PRAESIDEM plura super hoc loco disputantem audire, remque exemplis pluribus confirmare.

§. IV.

Restat, vt id quoque vincamus, neque doctam religionis explicationem, hac Poetici sermonis intelligentia,

E. 2.

admo-

admodum carere posse. Vtemur mox illo *Hymn. CXLII. 4.* verbo **אכל** sensu edendi sumto. Atque hic cum tota *φρασις* sit, vesci voluptatibus, deliciis aliorum, hocque de-
 nuo nihil aliud, quam cum *voluptuosis hominibus arctam
 coniunctionem animorum inire, consensione voluntatum uti,
 eorum mores imitari*, et sic porro, quam non iuuent
 haec ad illustrandam orationem D. N. apud Ioannem Ca-
 pite VI! Vt nunc dicamus *vesci I. C. esse studii, vo-
 luntatibus, omni vita eum sequi, eius praeceptis adhaerere,
 et ita cum eo coniunctum esse, ut nil sine Eo, omnia cum
 Eo agamus*. Iterum, quando adparet Hymno II. ordinem
 verborum distichi 2. esse; more poetico, inuersum, totam-
 que periodum ad formam legitimam ita construendam,
 quemadmodum ante demonstrauius (Cap. II. §. 3.) quid
 non inde sequatur, ad confirmandos omnes illos locos N.
 T. ex praedictionibus Veteris, in quibus filius adfirmat,
 se nullis contumeliis atque dolis prauiter nexis laedi posse
 quibus Pater non simul offendatur? Sed verendi sumtus!

Et satis haec esse poterunt ad intelli-
 gendum.

CLARISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
GE. IOANNI LVDOVICO VOGELIO

S. P. D.

P R A E S E S.

Satisfecisti, doctissime VOGELI, doctis, vt confido, Lectoribus, et, si tanti est, mihi. Neque hoc aliter expectandum erat ab Eo, qui, cum ingenium ad litterarum bonarum, inprimisque graecarum hebraicarumque studia factum, secum in hanc litterarum Vniuersitatem attulisset, nunc illud efficacissimae culturae Venerandorum Collegarum Magnif. CARPZOVII et S. V. HARDTHII tradiderat. Quare etiam nihil attinet a me amplius dici, quantopere Te, ob modestiam quoque vitae, Nostri omnes amauerint, quam fausta Tibi apprecentur, optima de Te sperent et quam libenter ego soleam in laudes Tuas erumpere. Illud potius dicam tantum abfuisse, vt ab oblato mihi praesidio libelli, qui multis profanus videbitur, abhorrerem, vt etiam magna cum alacritate, tanquam Sacrarum Scripturarum, Principis summi beneficio, apud nos Doctor in me susceperem. Quomodo enim officio deesse potuissem, si vel maxime non prauidissem, fore cum talem, qualem saepius & Tibi & aliis bonis ingeniis dixeram adhuc desiderari. Neque in eo spes fefellit. Cum enim afferres peruidenda eius quasi fundamenta, ita bene iacta deprehendebam, vt pauca addenda, aut demenda viderentur, quo perfectum & vndequaque aptum aedificium surgeret. Itaque sine cura Tibi extruendi expoliendique laborem relinquo. Quam, nunc credis, amantissime VOGELI mihi totum placere; cum postulas vt totum denuo percurram, quo possis postridie omnes artis peritos, hoc maiori cum fiducia, ad inuisendum inuitare. Placere inquam! his positis fundamentis, hac consignatione firma, singularum partium aequabilitate, ornatu etiam externo non spernendo! En! itaque intromitte Omnes & Omnium congratulationem et iucundam Tibi et honorificam accipe. Iam illud restat, vt Te adhorter, ne aliquando operis tam egregie suscepti poenitentia ducaris et nunc plane negligas, quod hactenus adeo feliciter persecutus es: Quin potius, si sumtus et tempus prope-

propediem concesserint de amplificando cogitare, Hoc agas et quaecunq; potueris huc conferas, vt iustum palatium euadat, in quo Principes quoque ex litteratis hominibus, cum maiore suauitate vel vsu habitare possint. Nam non deerunt, quemadmodum ipse praesensisti, quibus singulas classes cap. II. locupletare possis, aut etiam cap. III. affirmationi maiorem apud pertinaciter contradicentes fidem facere. Vnde etiam auctor Tibi sum, vt, si in lectione Scripturarum Ebraicarum ad verbum aliquod rarioris vsus et formae, aut etiam constructionem impeditiorem delatus fueris, quae suspicionem faciant poetici cuiusdam characteris, ea mox ad marginem huius disputationis in loco, qui tunc proximus videbitur, adnotes, et commodiore tempore, omnia ita sublesta, deinceps sub examinis subtilitatem reuoces. Atque essent forte pauca quae iam Tecum vel maioris confirmationis causa in iis, quae doctè disputasti, vel vt scrupulum Tibi moueam in aliis, in quibus adhuc haereo, communicare possem, nisi chartae et temporis angustiae prohiberent. Vide, v. g. an non p. 6. et 13. *Rythmi* in causis dialecticae V. T. mentionem facere debuisses! Nam etsi STEVCHVS, PETRAEVS, CLERICVS atq; FVRMONTIVS, vbique Rythmos videndo, merito a Viris doctis reprehensi fuerint, tamen neque audacter totum artificium ab Ebraeis ignoratum fuisse, et nullibi eius indicia superesse, affirmari potest. Augusta illa in CANTICO virgo, cum in extremo capitis vltimi a Principe ad carmen canendum inuitata fuisset, moxque incipit

*Bbrach dhodbi
Udmeb leba libbi
Oh lgopher hajjalim
al hareb bsamim*

nonne rythmum dicit? Vide porro, an non aliquando plus in *anna?* *lypquros*, poeticis adnumerandis audere potuisses, quam p. 8. et 16. Tibi sumstisti! Fac enim, contextum, in quo eiusmodi verbum reperitur, ita effictum esse, vt vna ex iis causis, aut etiam plures simul, adpareant, quas, recte praecipisti, foecundas proprii Poetarum sermonis matres fuisse, nonne tunc fas sit existimare verbum semel, in hac orationis serie, deprehensum poeticum esse. Ita vix dubitem ipsum *רהש* Hymno XLV in hunc numerum recipere. Ita totus spiritus ibi feruet, vt mirum non sit, verbum

verbum inusitatus Poetae elapsum fuisse. Verbum **בר** p. 18. Chaldaicum et propter id Poeticum quoque esse libenter tibi largior. Quid vero si addidisses subesse hic singularem causam, quare vulgariori **בן** praetulerit Poeta, in evitanda nimirum *nunquam* quaerendam, quae certo exitura fuisset, si dixisset **בן פן**. In vocabulo **רר** iterum planissime Tecum consentio et **KENNICOTTI** **ארר** a Te reiectum esse probo. Sed non aequè Tibi assentior in notione *legis*. Nam est certissime adiectivum sub significatione *stabilis* ex radice **רר**, ut sit sensus totius, *progressus est cum myriadibus Sanctus, a dextera eius ignis stabilis ipsius* (scilicet myriadibus populi), ut nunc respiciatur ad *columnam ignis*, quae simpliciter dicitur **אנ** Deut. I, 33. quemadmodum per prius *progressus* est ad *arcam foederis*, quod utrumque, nemo, ut puto, Interpretum vidit. **רר** quoque tibi largior esse *serpentis genus*, aut potius *speciem*, et respici in locis adductis, praeter Cantici omnibus, ad vindictam diuinam ab Israelitis, ut constat, aliquando sumtam. Sed si *species serpentum*, num locum inter Poetica tuebatur, et num mirum sit idem non semper occurrere, quando *generis* serpentum mentio fit? Quod me porro p. 20. in vocabulo **כסות** ducem sequi volueris agnosco. Sed nimium optime **VOGELI**, mihi tribuisti, cum dicis Celeberr. **BOYSENIUM** totum in sententia mea acquieuisse. Desideravit enim argumenta Grammatica ex linguis affinis. Sed forte Tibi, & Ipsi Viro intelligentissimo, fatisiet, si dixerò me plane non de confirmando usu verbi ex linguis aliis sollicitum esse, quin potius mihi persuasum sit, Davidi plane proprium mansisse hunc usum eique evenisse id, quod nemini alii, ut postquam semel in priorè membro imaginem *celeritatis pedum cervi* arripuisset, nunc amplius per conjunctionem idearum ferretur, in aspicienda *levia crura* eiusdem, et in suum quasi usum transferenda. Itaque non mirum esset, si vel maxime omni usu aliarum linguarum carerem. In recensenda *omissione* pronominis **אשר** p. 23, mirabar, doctissime **VOGELI** Te non illustre illud exemplum addidisse ex **HIOBI** III, 3. a **CEL. LOWTHO** *praef.* XIV, allatum. In illo **ערי** pro **ער** p. 20. forte iterum productionis causa in Euphoniae studio ponenda. Nam in plurimis a Te adductis locis denno sequitur **ער**; unde patet, ut puto, eum non bis dicere voluisse **ער ער**. Quod de verbis quadrilitteris dicis p. 17. et 19. optime se habet. Efficit enim ut *Vida* canit *resonantia membra*. **EDVARDI** coniecturam p. 34.

mondum mihi quidem eripuisti, etiam ob locum parallelum Hymno XL, 14. in quo pro אלהים, quod Ille vult, est יהוה. Digna profecto foret ampliore examine. Nam si firma reperiretur, nouum inde, ad inscriptionum nouitatem, accederet argumentum. Cum enim hic inscriptio Psalmi sit על אלה השחר, inde cogeretur ex corrupto loco non minus corruptam inscriptionem defuntam esse. Mihi quidem probabile est, hic quoque esse debere אלהים et sensum orationis *pro auxilio celeri*. Sed haec obiter. Iam iterum Te adhortor, vt in hoc instituto, quemadmodum in omni doctrinae Tuae tramite, feliciter ingresso, pergas. Nam, vt ipse sapienter agnouisti nulla est sine lingua Vtraque Theologia, et nunquam haec nostra renouata religio nobis accidisset, nisi Magni restauratores, et Ipsi graece ebraiceque docti fuissent, et ab aliis doctoribus in opere tam diuino adiuti. Atque hoc Tibi saepius maiori cum auctoritate narrabit ERNESTVS, Vir summus, quem nunc adire cupis, et plures alii in Lipsica Academia, vt DATHIVS, FISCHERVS, SCHROECKIVS. Itaque faustis omnibus ad istum optinarum disciplinarum mercatum proficiscere, et Ven. Ill. Excell. ERNESTO, BELIO, PLATNERO, GOTTSCHEDIO, WINCKLERO, BOEHMIO, GELLERTO et reliquis iam nominatis, etiam BOERNERO Vtrique, quos Omnes, tum audiuisse, tum vidisse et coluisse, nunquam Te poenitebit, meam quoque reuerentiam atque pietatem sponde. Deis vero, optime VOGELI, praeter corpus debile atque fractum, etiam hunc animam piam et verae Theologiae appetentem Tibi seruet. Teque omni felicitatis genere cumulet. Vale meque amare perge. Scribeb. in Acad. Iul. Carol. a. d. XXV. Aprilis

MDCCLXIV.

00 A 6427

ULB Halle
002 927 292

3

0018

R

53
50

EXERCITATIO
IN
ALECTVM POETICAM
DIVINORVM CARMINVM
VETERIS TESTAMENTI

PRAESIDE
WILIELMO ABRAHAMO
TELLERO

S. THEOL. DOCT. ORDINIS S.VI H. T.
DECANO ETC.

IN IVLEO MAIORI
D. XXVI. APRILIS MDCCLXIV.

DEFENSA

AB

AUCTORE
MARGIO IOANNE LVDOVICO VOGEL
ONOLDINO FRANCO.

HELMSTADII
LITTERIS IOANNIS DRIMBORNII.

